กระบวนการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงโบว์รักสีดำสามชั้น

บันเทิง สิทธิแพทย์[1] ปราโมทย์ ด่านประดิษฐ์[2]
[1]สาขาดนตรีไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, e-mail: terng2003@gmail.com
[2]สาขาดุริยางคศิลป์ไทย วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, e-mail:pramote.d@msu.ac.th

บทคัดย่อ

งานสร้างสรรค์ทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงโบว์รักสีดำสามชั้นมีจุดประสงค์เพื่ออธิบายทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงโบว์รักสีดำสามชั้นและนำเสนอแนวคิดการสร้างสรรค์ทางเดี่ยว พบว่า ทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงโบว์รักสีดำสามชั้นได้นำทำนองเพลงโบว์รักสีดำที่ประพันธ์โดยนายสุพรรณ ชื่นชม ขับร้องโดยศิริพร อำไพพงษ์ เมื่อปี พ.ศ.2534 โดยนำมาประพันธ์ทางฆ้องวงใหญ่ในอัตราสามชั้น จากนั้นจึงเรียบเรียงทางเดี่ยวระนาดทุ้ม โดยใช้กลวิธีการบรรเลงเดี่ยว อาทิ “ดีด ดูด ถ่าง” เป็นต้น ตามขนบการเดี่ยวเครื่องดนตรีไทยด้านแนวคิดในการสร้างสรรค์ทางเดี่ยว แบ่งเป็น 4 แนวคิดคือ 1) นำทำนองเดิมมาบรรเลงเชื่อมต่อ อาทิ เพลงพัดชาจำปาศรี 2) เรียบเรียงใหม่จากเค้าโครงเดิม อาทิ เพลงเชิ้งแหย่ไข่มดแดง 3) แบบขยายทำนองแล้วเรียบเรียงใหม่ อาทิ เพลงโบว์รักสีดำสามชั้น 4) การด้น เป็นการบรรเลงเคล้ากับการร้องโดยใช้เครื่องดนตรีประกอบอย่างไรก็ตามการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวควรยึดบันไดเสียงและลีลาทำนอง ลีลาจังหวะ อันเป็นเอกลักษณ์เดิมมาเป็นฐานในการสร้างสรรค์และคำนึงถึงแนวคิดการประดิษฐ์ทางเดี่ยวตามโบราณอาจารย์

คำสำคัญ : กระบวนการสร้างสรรค์, ทางเดี่ยวระนาดทุ้ม, โบว์รักสีดำ

The Creative Process in the *Ranaad-thum* solo for the Thai melody *Boraksidam* in *samchan* tempo.

[2]College of music, Mahasarakham University

ABSTRACT

This study is an analysis of the creative process in the composition of the *ranaad-thum* (17-bar wooden xylophone) solo piece, *Boraksidam* in *samchang* tempo. The first known piece was composed by *Supan Chuenchom* and sung in *phleng* style by *Siriporn Ampaipong* in C.E. 1991. This *phleng* style melody was composed in the *sang chang* tempo mode, and was later adapted for the *khongwongyai* (gong-circle), expanding it into a long melody in the *samchan* tempo mode. Finally, this was then adapted into what is known today as Bo-rak-si-dam for the *ranaad-thum* solo, that is, an improvised solo piece, also in the *samchan* tempo mode, using solo playing techniques called *deed,dood*, and *tang*, following the advanced solo styles in Thai traditional music. The idea of solo composition is derived from four principles: 1) combining several old melodies into one new melody, like *Patchajamparsri*; 2) the composition of new melodies based on old melodies like *Serngyaekhaimotdaeng*; 3) the derivation and expansion of melodic motifs like in *Boraksidam*; and 4) improvisations which incorporate both instrumental and vocal motifs, accompanied by Thai instruments. It is thus noted in this analysis that the creative process in solo composition is mainly based on the use of scales, melodies, and rhythmic modes from the original pieces, following the traditional way of composition and performance in Thai music.

Keywords: Creative Process; Ranaad-thum; Boraksidam

บทนำ

ทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลง“โบว์รักสีดำ”สามชั้น เป็นงานนำเสนอผลงานที่เรียกว่างานสร้างสรรค์ทางดนตรี กล่าวคือ เป็นการคิดทางบรรเลงเดี่ยวระนาดทุ้มตามแบบแผนดนตรีไทย ผู้เขียนได้นำเค้าโครงของทำนองมากจากกลอนลำโบว์รักสีดำ บทเพลงที่สร้างชื่อให้คุณศิริพร อำไพพงษ์ มาเป็นต้นทางแล้วเรียบเรียงทางเดี่ยวระนาดทุ้มขึ้นใหม่โดยขยายทำนองหลักเป็นอัตราสามชั้นและถ่ายทอดผลงานการสร้างสรรค์ให้นายวรพล ธานีรัตน์ นักศึกษาคณะศิลปกรรม-ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เป็นผู้บรรเลงนำเสนอผลงานในงานประกวดผลงานสร้างสรรค์ การประกวดเดี่ยวดนตรีไทยสร้างสรรค์จากเพลงพื้นบ้านอีสาน ชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2559 โดย วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามผลการประกวดจากคณะกรรมการผู้ทรงเกียรติได้ให้นายวรพล ธานีรัตน์ ได้รับรางวัลชนะเลิศ ได้รับถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยปราโมทย์ ด่านประดิษฐ์ (2559, น. 29-30) คณบดีวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้เสนอแนวคิดของโครงการประกวดฯ และแนวทางการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวเครื่องดนตรีสำเนียงอีสานว่า เป็นการเดี่ยวเครื่องดนตรีไทยที่ต้องแสดงทักษะขั้นสูงเฉพาะเครื่องและมีสำเนียงอีสานประกอบกัน นอกจากนี้ พิภัช สอนใย (2559, น.C-29) ยังได้นำเสนอการเรียบเรียงทางเดี่ยวจะเข้ลำเพลิน จากโครงสร้างแนวคิดการเดี่ยวพิณลำเพลินสอดคล้องกับยสพรรณ พันธะศรี (2559, น. C 52) ที่นำเสนองานสร้างสรรค์เพลงไทยเดิมจากเพลงพื้นบ้านอีสาน ชื่อว่า ผสานศิลป์ถิ่นไทยอีสานผู้เขียนได้ตระหนักว่าผลงานเดี่ยวชิ้นนี้อาจเป็นแนวทางในการสร้างสร้างสรรค์ผลงานดนตรีไทยแนวใหม่ให้กับผู้สนใจจึงเรียบเรียงลักษณะของเพลงโบว์รักสีดำ เป็นบทความที่มีจุดประสงค์เพื่ออธิบายทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงโบว์รักสีดำสามชั้นและนำเสนอแนวคิดการสร้างสรรค์ทางเดี่ยว ดังนี้

ลักษณะเพลงโบว์รักสีดำ

เพลงโบว์รักสีดำ ประพันธ์โดย สุพรรณ ชื่นชม ขับร้องโดย ศิริพร อำไพพงษ์ สังกัด PGM วางจำหน่ายในปี พ.ศ.2534 ศิริพร อำไพพงษ์ ได้รับการยกย่องว่าเป็น นักร้องลูกทุ่งหญิงเสียงแหบมหาเสน่ห์และนักร้องลูกทุ่งหญิงเสียงอ้อนของคณะดนตรี พิณแคนแดนอีสาน ได้ย้ายจากค่าย กรุงไทยมาร่วมค่าย พีจีเอ็มและโด่งดังมากกับการร้องเพลงโบว์รักสีดำ เขียนคำร้องโดยนายสุพรรณ ชื่นชม ท่านเกิดเมื่อ พ.ศ.2495 ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 95 หมู่ 7 บ้านหนองหาบแห ต.ลุมพุก อ.คำเขื่อนแก้ว จ.ยโสธร เริ่มแต่งกลอนลำเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2513 ท่านแต่งเพลงลูกทุ่งหมอลำสร้างชื่อให้นักร้องหมอลำหลายคน จนได้รับการยกย่อง

เชิดชูเกียรติศิลปินมรดกอีสาน สาขาวรรณศิลป์ (ประพันธ์กลอนลำ) เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2552 ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นและได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจากกระทรวงวัฒนธรรม ให้เป็นคนดีศรีเมืองยศประจำปี 2554 สาขาภาษาและวรรณกรรม (ร่วมอนุรักษ์ศึกษาและจรรโลงสืบสาน-มูลมังอีสาน-ตำนานพื้นถิ่น-ดินแดนที่ราบสูง,30 กันยายน 2559: เวปไซต์)

โดยมีคำร้องเพลงโบว์รักสีดำ ซึ่งเขียนโดยนายสุพรรณ ชื่นชม ขับร้องโดย ศิริพร อำไพพงษ์ ดังนี้

A (ทำนอง) วันงานเทศกาลผ่านมา แค่ปีกว่ากว่า ไม่น่าลืมกัน
ในงาน วันออกพรรษา สัญญา ว่าจะรักมั่น
จุดธูปเวียนเทียนร่วมกัน อธิษฐานจะรักมั่นภิรมณ์
พี่มีของขวัญให้มา เป็นผ้าเช็ดหน้า กับโบว์ผูกผม
พี่ผูกโบว์ให้น้อง ตามองว่าสวยคำชม
น้องอายหน้าแดงนั่งก้ม หลบสายตาคม เมื่อพี่จ้องมอง
จากงาน วันออกพรรษา ผ่านมาสีหน้าไม่ผ่อง
สัญญา ไม่เป็นสัญญาพบดอกฟ้า เลยลืมดอกฟักทอง
ไม่หัน มาเหลียวเกี่ยวข้อง โบว์ผูกใจน้องเป็นโบว์รักสีดำ

*ภาพปก*เทปศิริพร อำไพพงษ์ ชุด โบว์รักสีดำ.
From PGM. Record Co., Ltd by NGA PRANAI MUSIC., Bangkok,2016,
https://www.youtube.com/watch?v=J3LiJVPVM_0

B (ออกลำ) ลืมคำหมั่นล่ะสัญญาบอกว่า ลืมคำหมั่นล่ะสัญญาบอกว่า
ออกพรรษานั่นแล้ว ซิขอละน้องแต่งงาน
คืนสู่บ้านสิขอแต่งเป็นเอา บทสำเนาสำนวนม่วนหูฟังแล้ว
เสียงยังแว่วล่ะติดหูน้องอยู่ เสียงยังแว่วล่ะติดหูน้องอยู่
คันพี่บอกให้ฮู้เป็นวันน้องชื่นใจ ผูกรักไว้ด้วยโบว์รักสีดำ
เลยบ่จดจำเอาล่ะใส่ใจชายนั้น

A_2 (ทำนอง) ถึงวันนัดหมายชายมา เลยไม่เห็นหน้า เหมือนว่าความฝัน
จะมองหนุ่มไหน ก็ไม่เหมือนหนุ่มคนนั้น มีหนุ่มเข้ามาติดพัน
แต่ว่าฉันไม่พลันสายตา
ว่าน้องหยิ่ง ที่จริงไม่ใช่ดอกหนา
ด้วยใจฉัน รักมั่นไม่เสื่อมศรัทธา
ยังจำล่ะคำมั่นสัญญา ตราบชีวานี้ยังจดจำ
มองดูโบว์ผูกผม เป็นปมโบว์สีชมพู แต่โบว์ผูกใจหนู
ทำไมล่ะเป็นโบว์สีดำผูกไม่มีทางแก้
รักแท้แต่เขาไม่จำ เพียงครึ่งข้อครึ่งคำ ของสัญญายังหาไม่เจอ

B_2 (ออกลำ) คนคอยเก้อละเมอหาหว้าเหว่ คนคอยเก้อละเมอหาหว้าเหว่
อุกใจเด้ บัดยามคิดฮอดหน้า ซิไปล่ะท่าอยู่ไส
นอนบ่ได้ไข้รักมันกิน น้ำตารินตกหมอนบ่อนนอนเป็นเปื้อน

A_3 (ทำนอง) จากเดือนเลื่อนไปเป็นปี สิ้นปีก็ไม่มีความหวัง
อักษรรัก ปักผ้าเช็ดหน้าก็ยัง
รูปหัวใจปักกลาง หัวใจคู่ดูซ้ำทุกคืน
ของฝากจากเขา ให้เราว่ารักหมดใจ แต่ทำไม ใจเขาไปรักคนอื่น
โบว์ผูกผม ผ้าเช็ดหน้าน้องขอส่งคืน เอาไปให้หญิงคนอื่น
สำหรับน้องไม่ต้องมาสน

B_3 (ออกลำ) รักปนนี่ความเจ็บความช้ำ รักปนนี่ความเจ็บความช้ำ
โบว์รักสีดำทำน้องหมองหม่น ส่งคืนคนบอกลบให้เกลี้ยง
เสียงเว้าบ่จื่อจำ น้องมันซ้ำคนโซโตจ่อย รักเขาหลงคอยหัวใจกลุ้ม

จากบทกลอนลำข้างต้น สามารถจัดโครงสร้างใหญ่ๆ ได้ 2 ส่วน (Binary Form) คือ ลูกทุ่งกับหมอลำ แบ่งเป็นบทร้องกับบทลำ หรือ ABA$_1$B$_2$A$_3$B$_3$ โดย A เป็นส่วนทำนองที่มีคำร้องลูกทุ่ง ส่วนบท B เป็นบทลำเป็นสำเนียงอีสาน ผู้เขียนได้นำทำนองส่วนที่เป็น A มาใช้เป็นเค้าโครงในการสร้างสรรค์เท่านั้นแต่เนื่องจากทำนองอยู่ในอัตราสองชั้นค่อนข้างสั้นจึงขยายขึ้นเป็นสามชั้นก่อนแล้วจึงนำทำนองไปประดิษฐ์ทางเดี่ยว ได้ทำนองหลักเพลงโบว์รักสีดำสามชั้นดังนี้ *(เทียบคำร้องเดิมในอัตราสามชั้น)*

โน้ตที่ใช้เป็นแบบบรรทัดคู่ บรรทัดบนแทนโน้ตมือขวา บรรทัดล่างแทนโน้ตมือซ้าย แต่ละบรรทัดมี 8 ห้องต้นบรรทัดมีหมายเลขกำกับ

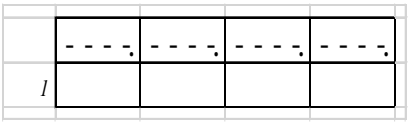

ทางฆ้องเพลงโบว์รักสีดำ สามชั้น ท่อน 1

ท่อน ๑																					
	- - - ด	- - รร	- - - ฟ	- - รร	- - ลล	- ช - ฟ	- ช - ฟ	- ด - ร		- - ล	ลล - ร	- - ด -	ดด - ร	- - ช -	ชช - ฟ	- - ม -	มม - ร
1	- - - ช	- ล - -	- - - ฟ	- ล - -	- ล - -	- ช - ฟ	- ช - ฟ	- ช - ล	7	- - - ม	- - - ล	- - - ซ	- - - ล	- - - ช	- - - ฟ	- - - ท	- - - ล
				วันงาน		*เทศกาล*		*ผานมา*									
	- ฟ - ล	ชฟ - -	รร - -	ดด - ล	- ล - -	ชช - -	ลล - -	ดด - ร		- - ฟ -	ฟฟ - -	ชช - -	ลล - -	รร - -	มม - -	ฟฟ - -	ชช - ล
2	- ฟ - ล	ชฟ - ล	- - - ช	- - - ม	- ม - ร	- - - ม	- - - ช	- - - ล	8	- - - ฟ	- - - ช	- - - ล	- - - ล	- - - ท	- - - ฟ	- - - ช	- - - ล
		แคป		*กวากวา*		*ไมนา*		*ลืมก้น*									
	- - - -	ฟ - ฟ -	ด - ฟ	- ช - ล	- ด - ล	- ช - -	ฟฟ - -	- - - ล		- - ล -	ลล - ร	- - - -	มฟชล	- - ชล	- ด - ล	- - ชล	- ด - ร
3	- - - ฟ	- - - -	- ช - ฟ	- ช - ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ช	- - - ล	9	- - - ล	- - - ล	- - ดร	- - - ล	- ฟ - -	ช - ช -	ชฟ - -	- ด - ร
				ในงาน		*วันออก*		*พรรษา*									
	- - ชล	- ด - ร	- ร - ร	- ด - ล	- ด - ร	- ด - -	ลล - -	ชช - ฟ		- - ร	ร ร - ด	ด ด - -	ชช - ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- - ชล	- ด - ช
4	- ฟ - -	- ด - ร	- ฟ - ร	- ด - ล	- ด - ร	- ด - ล	- - - ช	- - - ฟ	10	- - - ร	- - - ด	- - - ช	- - - ล	- ด - ล	- ช - ฟ	- - - ล	- ด - ช
				สัญญา		*วาจะ*		*รักม้น*									
	- - ร -	รร - ช	- - ร -	รร - ฟ	- - - ร	- ฟ - -	ชฟ - -	ชล - ช		- - ชช	- - ชช	- - ชช	- - ชช	- - ชช	- - ชช	- - ลช	- - - ฟ
5	- - - ล	- - - ช	- - - ล	- - - ฟ	- - - ล	- ฟ - -	- - รฟ	- - - ร	11	- ช - -	- ช - -	- ช - -	- ช - -	- ช - -	- ช - -	ฟช - -	ฟร - ด
				จดธีป		*เวยนเทียน*		*รวมกัน*									
	- - - ด	- - รม	- - รม	ฟ - - ช	- - ชล	ดิล - -	ชล - -	ชฟ - -		- ล - -	ชม - -	- - ม -	ช - - -	- - รม	- - ฟช	- ล - -	ชฟ - -
6	- ช - -	- ด - -	รด - -	- ช - -	- ฟ - -	- - ชฟ	- - ชฟ	- - มร	12	- - ชม	- - รด	- - - ร	- ม - -	- ด - -	รม - -	ฟ - ชฟ	- - มร
		อ		*ธิษฐาน*		*รักม้น*		*ภิรมย*									

ทางฆ้องเพลงโบว์รักสีดำ สามชั้น ท่อน 2

ท่อน ๒	- ฟ - ร	- ฟ - ซ	- ฟ - ซ	- ล - -	- ด̣ - -	ลซฟร	- ฟ - ซ	- ร - -
13	- ฟ - ล	- ฟ - ซ	- ฟ - ซ	- ล - -	- ด - -	ลซฟล	- ฟ - ซ	- ล - -
	ล - ลล	- ด̣ - ฟ	- - - ซ	- ล - -	- ด̣ - -	ลซฟร	- ฟ - ซ	ฟร - -
14	- ล - -	- ด - ฟ	- - - ซ	- ล - -	- ด - -	ลซฟล	- ฟ - ซ	ฟล - -
	- - ซล	- ด̣ - ร̣	- ร̣ - ร̣	- ด̣ - ล	- - ร̣ -	ร̣ร̣ - -	ด̣ด̣ - -	ซซ - ล
15	- ฟ - -	- ด - ร	- ฟ - ร̣	- ด - ล	- - - ร	- - - ด	- - - ซ	- - - ล
	- - ด̣ด̣	- ล - ด̣	- ล - ด̣	ร̣ร̣ - ร̣	- - ด̣ด̣	- ร̣ - ด̣	- ร̣ - ด̣	ลซ - ล
16	- ด - -	- ม - ด	- ม - ด	รฟ - ร	- ด - -	- ร - ด	- ร - ด	ลซ - ล

	- - ลด̣	- ด̣ - ล	- ซ - ฟ	- ร - -	- - ดร	- - ฟซ	ล - ด̣ -	ร̣ - - -
17	- ซ - -	ล - ซ -	ฟ - ร -	ด - - -	- ล - -	ดร - -	- ซ - ล	- ด̣ - -
	- - - -	มฟซล	- - ซฟ	- - - -	- - ด̣ -	ร̣ด̣ - -	ลซ - -	- ฟ - -
18	- - ดร	- - - ล	- - - -	มรดล	- - - ด̣	- - ลซ	- - ฟร	- ด - -
	ด̣ - ลด̣	- ร̣ - ด̣	- - ลด̣	ร̣ด̣ - -	ล - ซล	- - - ฟ	- ซ - ล	- ด̣ - -
19	- ซ - -	ล - ล -	ลซ - -	- - ลซ	- ฟ - -	- ร - ด	- ร - ม	- ด - -
	ด̣ - ลด̣	- ร̣ - ด̣	- - ลด̣	ร̣ด̣ - -	- ล - ซ	- ฟ - ด̣	ลซ - -	ลด̣ - ฟ
20	- ซ - -	ล - ล -	ลซ - -	- - ลซ	- ล - ซ	- ฟ - -	- - ฟซ	- - - ร

จากทำนองหลักหรือทางฆ้อง เพลงโบว์รักสีดำสามชั้น ผู้อ่านทั่วไปอาจไม่เข้าใจว่าทำนองเพลงโบว์รักสีดำ ทำนองเดิมอยู่ตรงไหนหรืออย่างไรคำตอบคือ ทำนองดังกล่าวถูกขยายทำนองจากทำนองเดิมในอัตราสองชั้นเป็นทำนองในอัตราสามชั้น ดังนั้นทำนองที่นำมาเรียบเรียงเป็นทางเดี่ยวจึงเป็นทำนองใหม่และเปลี่ยนลีลาจากเดิมเพิ่มขึ้นเท่าตัวผู้เขียนได้เรียบเรียงทางฆ้องจากทำนองเพลงเดิมขึ้นเป็น 2 ท่อน ท่อนที่ 1 จำนวน 6 จังหวะหน้าทับปรบไก่ ท่อนที่ 2 มีความยาวเพียง 4 จังหวะหน้าทับปรบไก่สามชั้น ประเด็นสำคัญประการหนึ่งของทำนองนี้คือ พบว่ามีทำนองและมีทางฆ้องที่ซ้ำกันหลายวรรค แม้จะไม่ได้ซ้ำอย่างเพลงปรบไก่ที่นิยมมาทำทางเดี่ยว แต่ถือได้ว่าทางฆ้องมีคุณลักษณะใกล้เคียงกัน ทำให้ผู้คิดทางเดี่ยวต้องหากลวิธีบรรเลงต่างออกไป และเพื่อให้คงสำเนียงดั้งเดิมผู้เรียบเรียงได้นำวรรคต้นของเพลงในอัตราสองชั้นมาต่อทำนองเพลงตอนท้ายเพื่อลงจบและเป็นการเฉย ดังโน้ตทำนองหลัก

	- - - ร	รมฟมร	รมฟมร	รมฟมร	- - - ซ	ซลทลซ	ซลทลซ	ซลทล
	- - - ร	รมฟรล	- - - ร	รมฟรซ	- - - ร	รมฟรล	ทล-ซล	ซฟ-มร
	รมฟซล							

ลักษณะทำนองทางเดี่ยวเพลงโบว์รักสีดำสามชั้น ปกติบทเพลงที่ครูดนตรีไทยพิจารณาเลือกมาทำทางเดี่ยว มีหลักการสำคัญคือเรื่อง ช่วงเสียงที่กว้างหรือมีการย้ายบันไดเสียง อีกประการหนึ่งคือมีทำนองบางส่วนที่ซ้ำกันอาจหมายถึง เท่าเพลง ลูกล้อ เป็นต้น กล่าวคือส่วนที่เป็นทำนองซ้ำกันนั้น ผู้คิดทางเดี่ยวจะต้องคิดกลวิธีหรือทำนองการบรรเลงให้แตกต่างกัน

ออกไปมิให้ซ้ำทำนองโดยไม่จำเป็น โดยมีหลักกว้าง ๆ เรื่องแนวบรรเลงที่จะเร็วขึ้น ซึ่งทำนองในช่วงแรกจะโชว์กลเม็ด ความยาก แสดงลีลาลีลาที่สวยงาม ส่วนช่วงหลังมักแสดงความคล่องแคล่ว คล่องตัวของผู้บรรเลง ดังนั้นการประดิษฐ์ทางเดี่ยว จึงเป็นต้องเรียบเรียงหรือแปลทางฆ้องเป็นระนาดทุ้ม โดยพยายามไม่ให้มีลูกซ้ำซ้อนกันหลายครั้งพร้อมกับมีลีลาหรือสำเนียงที่มีกลิ่นไออีสานด้วย

เดี่ยวระนาดทุ้ม

การเดี่ยวเครื่องดนตรี โดยทั่วไปเข้าใจกันดีว่าเป็นการบรรเลงดนตรีแต่เพียงคนเดียว หากแต่ความเป็นการบรรเลงเครื่องทำนองเพลงคนเดียว แต่มีเครื่องกำกับจังหวะประกอบด้วย 1-2 ชิ้น คือ ฉิ่งกับกลอง ดังนั้น การบรรเลงเดี่ยวจึงเป็นคำเรียกโดยความเข้าใจกันหมายถึงบรรเลงเครื่องหลัก 1 คน และมีเครื่องกำกับจังหวะอีก 1-2 คน นัยว่าเป็นการอวดความสามารถของผู้บรรเลงเพราะการบรรเลงคนเดียวย่อมผิดพลาดไม่ได้อีกทั้งยังต้องบรรเลงที่แสดงทักษะขั้นสูง หากบรรเลงทักษะธรรมดาทั่วไปควรเรียกว่าบรรเลงคนเดียวมิใช่บรรเลงเดี่ยวเครื่องดนตรี

การเดี่ยวระนาดทุ้ม จึงเป็นการบรรเลงระนาดทุ้ม พร้อมกับ สองหน้าและฉิ่ง โดยแสดงทักษะขั้นสูง คำว่าทักษะขั้นสูงนี้ มีประเด็นในการทำความเข้าใจคือ 1) การแปลทางที่สัมผัสกัน สอดคล้องกับทำนองหลัก แน่นอนย่อมต้องแปลทางให้มีทำนองและเสียงตกตรงกับเพลงที่นำมา 2) เรื่องคุณภาพเสียงและรสมือในการบรรเลง หมายถึง ความชัดเจน หนักแน่น หนัก-เบา เปิด-ปิดเสียงสอดคล้องกับกลวิธี ลีลาและอารมณ์ และ 3) กลวิธีหรือทักษะขั้นสูง ผู้บรรเลงต้องปฏิบัติให้ถูกต้องสมบูรณ์ ผู้คิดทางก็ต้องเรียบเรียงกลวิธีต่างๆ ให้สอดคล้องเหมาะสม ซึ่งกลวิธีเฉพาะทางที่ใช้อาทิ ตีดูด ตีดีด ตีสะบัด ตีถ่าง ตีกระทบ ตีล่วงหน้า ตีย้อย ตีลักจังหวะ ดังนี้ (สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา, 2544. น.92-95)

ตีดูดหมายถึง การตีเปิดมือ แล้วห้ามเสียงหลังจากตีลงไปแล้ว เกิดจากการบังคับมือเดียวหรือทั้งสองมือ เช่น ตีด้วยมือขวาแล้วปิดเสียงด้วยมือซ้าย ลักษณะไถจากเสียงต่ำไปสูง หรือในทางกลับกัน อาจเป็นเสียงต่อเนื่องหรือบางเสียง

ตีดีด หมายถึง การตีมือเดียวเสียงเดียวมากกว่า 2 ครั้งอย่างรวดเร็ว หรือใช้สองมือตีร่วมกัน 3-4 เสียงอย่างรวดเร็ว

ตีสะบัด หมายถึง การตีไล่เรียงสามเสียงขึ้นหรือลง อาจข้ามหรือเรียงได้และอาจเป็นคู่ต่าง ๆ ก็ได้

ตีถ่าง หมายถึง การตีคู่เสียงที่กว้างมา 8 เสียง ในลักษณะพร้อมหรือไม่พร้อมกันก็ได้ แบ่งเป็นถ่างมือใดมือหนึ่งโดยอีกมือยืนเสียงหลักไว้แล้วกลับมาคู่ 8 กับ ถ่างทั้ง 2 มือ แล้วกลับคืนคู่ 8 ดังนี้

1. ตีถ่างมือใดมือหนึ่งแล้วกลับมาเสียงเดิม

1.1 ถ่างข้างซ้าย โดยเริ่มจากตีทีละมือเริ่มจากซ้าย-ขวา ที่คู่ 8 ก่อนแล้วถ่างมือซ้ายออกไปเป็นคู่ 11 แล้ว โดยยืนมือขวายืนเสียงเดิมแล้วกลับมาเป็นคู่ 8

1.2 ถ่างข้างขวา โดยเริ่มจากตีทีละมือเริ่มจากขวา-ซ้าย ที่คู่ 8 ก่อนแล้วถ่างมือขวาออกไปเป็นคู่ 11 แล้วหรือคู่อื่น โดยยืนมือซ้ายยืนเสียงเดิมแล้วกลับมาเป็นคู่ 8นิยมซ้าย 2 ครั้ง

2. ตีถ่างทั้งสองมือโดยตีแยกมือถ่างออกจากคู่ 8 มีลักษณะดังนี้

2.1 เริ่มตีด้วยมือซ้ายก่อน แล้วแยกมือออกไปตีพร้อมกัน แล้วกลับมาลงจบด้วยการตีมือซ้ายเสียงเดิมที่เริ่ม

2.2 เริ่มตีด้วยมือขวาก่อน แล้วแยกมือออกไปตีพร้อมกัน แล้วกลับมาลงจบด้วยการตีมือขวาเสียงเดิมที่เริ่ม

2.3 เริ่มจากการตีทีละมือ หรือสลับมือที่เสียงเดียวกัน แล้วสองมือแยกออกไปตีพร้อมกัน แล้วกลับที่เสียงเดิม

2.4 เริ่มจากกำหนดลูกจบคู่ 8 ไว้ก่อน แล้วแยกมือออกไปตีทีละข้าง โดยเริ่มจากตีขวาและตีซ้าย จบที่มือทั้งสองกลับมาตีคู่ 8 ที่กำหนด

ตีกระทบ หมายถึง การทำให้เกิดเสียงด้วยมือทั้งสองข้างด้วยการลงเกือบจะพร้อมกัน โดยเสียงที่สองดังกว่าเสียงแรก

การตีล่วงหน้า มีด้วยกนสองลักษณะคือ

1. ล่วงหน้าโดยตัดโน้ตบางส่วน (เป็นพยางค์) และเสียงสุดท้ายต้องลงก่อนจังหวะหลัก

2. ตีล่วงหน้าเป็นประโยค จากทำนองของฆ้องวงใหญ่ แต่ต้องลงตามจังหวะหลัก

ตีแตะ หมายถึง เป็นการตีสองมือ ซ้าย-ขวา-ขวา หรือ ขวา-ซ้าย-ซ้าย อาจไล่เรียงกันได้

ตีโขก หมายถึง การตีให้น้ำหนักเสียงจากมือขวาดังกว่าซ้ายเป็นพิเศษ โดยมักทำให้เกิดเสียงบริเวณช่วงต้นของสำนวน

ตีไขว้ หมายถึง การตีมือซ้ายข้ามมือขวา ในลักษณะของการไขว้มือไปตีเสียงที่สูงกว่ามือขวา

นอกจากกลวิธีเฉพาะทางในการบรรเลงเดี่ยวระนาดทุ้มแล้ว เรื่องความแม่นยำทั้งด้านทำนองหรือทางบรรเลงนั้นๆความถูกต้องของจังหวะสำคัญและจังหวะช่องไฟต่าง ๆ เป็นเรื่องสำคัญมากของการบรรเลง รวมถึงแนวการบรรเลงความช้าเร็วตั้งแต่เริ่มจนจบ ที่จะส่งผลโดยรวมไปยังประสิทธิภาพคุณภาพของรสมือผู้บรรเลงสำหรับเครื่องดนตรีนั้น ๆ แต่ถึงอย่างไรก็ตามการบรรเลงทางเดี่ยวทางเดียวกันแล้ว แนวการบรรดลงและคุณภาพรสมือจะเป็นประเด็นในการตัดสินหากบรรเลงทางที่ง่ายกว่าแต่บรรเลงได้ถึงอย่างมีคุณภาพก็อาจดีกว่าทางที่ยากแต่บรรเลงไม่ถึงคุณภาพรสมือก็เป็นได้

เดี่ยวระนาดทุ้มเพลงโบว์รักสีดำสามชั้น

ทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงโบว์รักสีดำสามชั้น เป็นบทวิเคราะห์หรือบทอธิบายลักษณะของลีลาทำนองจากการบรรเลงซึ่งผู้เขียนได้เรียบเรียงขึ้นทางกลองลำโบว์รักสีดำ โดยขยายขึ้นเป็นอัตราสามชั้นผูกกลอนให้ตามขนบการบรรเลงระนาดทุ้มให้มีกลวิธีการบรรเลงต่าง ๆ ตามประสบการณ์ของผู้เรียบเรียงและระดับความสามารถของผู้บรรเลง โดยจะนำเสนอการวิเคราะห์กลวิธีการบรรเลงต่าง ๆ ที่พบดังนี้

แรงบันดาลใจ

ทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงโบว์รักสีดำ ผู้เขียนได้เรียบเรียงเพื่อการส่งประกวดผลงานสร้างสรรค์ การประกวดเดี่ยวดนตรีไทยสร้างสรรค์จากเพลงพื้นบ้านอีสาน ชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2559 ซึ่งจัดโดย วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม นับเป็นงานที่ท้าทายสำหรับข้าพเจ้ามาก ปกตินักดนตรีไทยจะเรียบเรียงทางเดี่ยวเฉพาะเพลงไทยเดิมเท่านั้น ในกรณีนี้ข้าพเจ้าต้องประดิษฐ์ดนตรี 2 ครั้ง กล่าวคือ สร้างทางฆ้องโดยใช้ทำนองเพลงโบว์รักสีดำเดิมขยายเป็นอัตราสามชั้นเพื่อให้บทเพลงมีขอบเขตที่กว้างพอจะประดิษฐ์ทางเดี่ยวได้ จากนั้นจึงได้เรียบเรียงทางเดี่ยวขึ้น โดยทำทางระนาดเอกก่อน จากนั้นจึงเรียบเรียง ทางระนาดทุ้ม ระหว่างการเรียบเรียงมีการแก้ไขทางการบรรเลงให้เหมาะสมกับเครื่องดนตรีและระดับทักษะของผู้บรรเลง ปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมจนลงตัว โดยมีอัตราสามชั้นเริ่มจากช้าอย่างสง่างามและเร็วขึ้น แสดงความคล่องตัว

เหตุที่เลือกทำนองเพลงโบว์รักสีดำนี้ ด้วยเป็นเพลงที่ข้าพเจ้าคุ้นเคย พออ่านโครงการประกวดฯ ก็นึกถึงเพลงนี้ขึ้นมาแต่ด้วยเป็นเพลงสองชั้นสั้น ๆ จึงได้ขยายเป็นสามชั้นก่อนแล้วจึงทำทางเดี่ยว ทั้งนี้ระหว่างการบรรเลงประกวดทำให้ข้าพเจ้าได้ทราบว่าทำนองเพลงในอีสานนั้น มีอีกมากมายหลากหลายนับได้ว่าแหล่งวัฒนธรรมของอีสานนั้นยิ่งใหญ่กว่าที่คาดไว้

ทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงโบว์รักสีดำ สามชั้น ท่อน 1

เที่ยวแรก

ท่อน ๑	- - - ร	- - รร	- - - ฟ	- - รร	- ล - ด้	- ล - -	ร - ฟ -	- ร้ - -
1	- - - ล	- - ร -	- ดร -	- ล - -	- - ซล	- - ซฟ	- ด - ร	- ร - ร
	ล - - -	ซ - - -	ฟ - - -	ร - - -	ด - - -	ร - - -	ฟ - - -	ซ - - -
2	- - ซฟ	- - ฟร	- - รด	- - ดล	- - ลซ	- - ดล	- - รด	- - ฟร
	ฟร - -	ฟซ - -	ลซ - -	ลด้ - -	ด้ - - ล	- ซ - -	ฟ้ - - ร้	- ด้ - -
3	- - ฟฟ	- - ฟฟ	- - ลล	- - ล -	- - ล -	ซ - - ฟ	- - ร้ -	ด้ - - ล
	ด้ - - ล	- ซ - ฟ	- ม - ร	- ด - -	ฟ - - ร	- ด - -	ด - - ล	- ซ - -
4	- - ล -	ซ - ฟ -	ม - ร -	ด - - ล	- - ร -	ด - - ล	- - ล -	ซ - - ฟ
	- - - ร	- - ฟซ	ด้ล - -	- ฟ้ -	- - - ด	- - ดร	- - ฟซ	- ล - -
5	- - ร -	ดร - ร	- - ซฟ	- ฟ - ฟ	- - ล -	ซล - -	ดร - -	ฟ - - ซ
	- - - ด	- ซ - -	ซ - รม	ฟ - - ซ	- - ด้ -	ฟล - -	ซฟ - -	- ร้ - -
6	- - ด -	- ซ - ด	ซด - -	- ซ - -	- ล - -	- - ซฟ	- - มร	- ร - ร
	- - ล -	- ฟ - -	- - ด -	- ฟ - -	- - ซ -	ลซ - -	ซฟ - -	ฟม - -
7	- - - ล	- - รร	- - - ด	- - รร	- - - ซ	- - ดฟ	- - ทม	- - ลร
	- - ฟ -	- ล - -	ด้ - - ล	- ฟ - -	- - ร -	- ซ - -	ล - - ด้	- - - ล
8	- - - ฟ	- - - ซ	- - ล -	ฟ - - ร	- - - ร	- - - ฟ	- - ซ -	- ล - ม
	- - ฟล	ฟ - - -	ฟร - -	- ล - -	- - ซล	- - ด้ร	- ม้ - -	- ร้ - -
9	ลร - -	- ร - -	- - ดล	- ล - ล	- ฟ - -	ซล - -	ด้ - - ร้	- ล - -
	- - ร้ -	- ร้ - -	ด้ - ด้ -	- - ด้ -	ด้ - - ล	- ซ - -	ร้ - - ด้	- ล - -
10	- - - ร้	- - - ด้	- ด้ - ซ	- - - ล	- - ล -	ซ - - ฟ	- - ด้ -	ล - - ซ
	- - ซด	- - ซด้	- - ซด	- ซ - -	- - ซด้	- - - -	ด้ล - -	- ฟ้ - -
11	- ซ - -	- ซ - -	- ซ - -	- ซ -	ซด - -	ดซ - -	- - ซฟ	- ฟ - -
	- ล - -	ซม - -	ม - ซ -	- ม้ - -	- - รม	- - ฟซ	- ล - -	- ม - -
12	- - ซม	- - รด	- ร - ม	- ม - ม	- ด - -	รม - -	ฟ - - ซ	ด - - ร

เที่ยวกลับ

ท่อน ๑	- - ล -	ดร - -	รฟ - -	- ร - -	- - - ล	- - - -	- ซ - -	- ฟ - -
1	- - - ล	- - - ด	- - - ร	- ล - -	- - ฟ -	- ซ - -	ร - - ฟ	ด - - ร
	- ล - -	ซฟ - -	มร - -	- ล - -	- - - ซ	ล - ด -	- - - ด	ร - ฟ -
2	- - ซฟ	- - มร	- - ดล	- ล - ล	- - ฟ -	- ซ - ล	- - ล -	- ด - ร
	ฟ - ดฟ	- - ดฟ	- ร - -	- ล - -	- ร้ - -	- ด้ - -	- ซ - -	- ล - -
3	- ล - -	ฟล - -	ล - ดล	- - - ล	- - รร	- - ดด	- - ซซ	- - ลล
	- - ซล	- - ด้ร	- ฟ้ - -	- ร้ - -	- ฟ้ - -	ฟ้ร - -	ด้ล - -	- ฟ้ - -
4	- ฟ - -	ซล - -	ด้ - - ร้	- - ด้ล	- - ลด้	- - ด้ล	- - ซฟ	- ฟ - ฟ
	- - - ร	- - ฟซ	- - ซ -	ด้ล - -	- ด้ - -	ฟซ - -	ร้ด - -	ฟล - -
5	- - ร -	ดร - -	- - - ซ	- - ซฟ	- - ดร	- - ฟร	- - ดร	- - - ซ
	- - - ด	- - รม	- - ฟซ	- ล - -	- ร้ - -	ด้ล - -	ซฟ - -	- ม - -
6	- ซ - -	- ด - -	รม - -	ฟ - - ซ	- - ด้ล	- - ซฟ	- - มร	ด - - ร
	- - - ล	- - ดร	- - - ด	ร - ดร	- - - ซ	- - - ฟ	- - - ม	- - - ร
7	- - ล -	ซล - -	- - ด -	- ล - -	รซ - -	ดฟ - -	ทม - -	ลร - -
	- - รม	- - ฟซ	ลด้ - -	- ร้ - -	- ร้ - -	ด้ล - -	ซฟ - -	- - ล -
8	- - ด -	รม - -	- - ลร	- ร - ร	- - ด้ล	- - ซฟ	- - มร	ดล - -
	- - ล -	- ด้ - -	- - ด้ -	- ฟ้ - -	- - ซล	- ด้ - -	ร้ - - ฟ้	- ร้ - ร้
9	- - - ล	- - ลร	- - - ด้	- - ด้ล	- ฟ้ - -	ซ - - ล	- - ด้ -	- - - ล
	- - - ฟ้	- ร้ - -	- - - ร้	- ด้ - -	ด - - ล	- ซ - -	ร้ - - ด้	- ล - -
10	- - ร้ -	ล - - ด	- - ด้ -	ซ - - ล	- - ล -	ซ - - ฟ	- - ด้ -	ล - - ซ
	- - - ซ	- ด - ซ	ด้ - - ซ	- ด - ซ	- - - ซ	- ด - ซ	- - ซล	ด้ - - ฟ
11	- - ซ -	ซ - - ซ	- - ซ -	ซ - - ซ	- - ซ -	ซ - - ซ	- ฟ - -	- ร - ด
	- ล - -	ซม - -	รด - -	- - ม -	มร - รม	ฟซล -	ทล - ลฟ	รคิริมิ -
12	- - ซม	- - รด	- - ทล	ซม - -	- - ด - -	- - - ซ	- - ซ - -	- - - ร

ทางเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงโบว์รักสีดำ สามชั้น ท่อน 2

เที่ยวแรก

ท่อน ๒	ด - รม	- - ฟซ	ล - ด้ -	- ล - -	ร้ด้ - -	ลซ - -	ร - ฟ -	- ร้ - -
13	- ด - -	รม - -	- ซ - ล	- ม - -	- - ฟซ	- - ฟล	- ด - ด	- ร - -
	ล - ลล	- ด้ - -	- ฟ - -	- ล - -	- ร้ - -	ด้ - - ซ	ล - - ฟ	ซ - - ร
14	- ล - -	- - ลฟ	- - ดล	- ล - ล	- - ด้ล	- ฟ - -	- ร - -	- ด - -
	- ด้ - -	ลซ - -	ฟร - -	- ล - -	- - ฟ้ร	- - ร้ด้	- - ลซ	- - ด้ล
15	- - ฟซ	- - ฟร	- - ดล	- ล - -	ฟร - -	รด - -	ลซ - -	ดล - -
	- - ด้ล	- - ด้ -	ร้ - ร้ด้	- - ร้ -	ด้ - ด้ล	- - ด้ -	ล - ลซ	- - ล -
16	- ด - -	ลด - ด	- ร - -	ดร - ร	- ด - -	ลด - ด	- ล - -	ซล - ล
	ด้ - ลด้	- ด้ - ล	- ซ - ฟ	- ร - -	- - ดร	- - ฟซ	ล - ด้ -	ร้ - - -
17	- ซ - -	ล - ซ -	ฟ - ร -	ดล - -	- ล - -	ดร - -	- ซ - ล	- ด้ - -
	- - ด้ -	ด้ - ด้ -	ด้ - ด้ -	ด้ - ด้ -	- - ด้ -	ร้ด้ - -	ลซ - -	- ฟ้ - -
18	- ล - ฟ้	- ฟ้ - ฟ	- ฟ้ - ซ	- ฟ้ - ล	- - - ด้	- - ลซ	- - ฟร	- ด - -
	- ด้ - -	- ด้ - -	- ด้ - -	- ด้ - -	- - ด้ -	- - ด้ -	ลซ - -	- ฟ้ - -
19	- - ลด	- - ดร	- - รฟ	- - ฟซ	- ฟ - -	- ร - ด	- ร - ม	- ด - -
	- ล - -	- ด้ - -	- ล - -	- ซ - -	- ล - ซ	- ฟ - ด้	ลซ - -	ลด้ - ฟ
20	ล - ลด	- - ดล	- - ลด	- ซ - ซ	- ล - ซ	- ฟ - -	- - ฟซ	- - - ร

เที่ยวกลับ

- ด้ - -	- ด้ - -	- ด้ - -	- ด้ - -	- - ซล	- - ฟซ	- - รฟ	- - ดร
- - ดร	- - รฟ	- - ฟซ	- - ซล	ฟ - - -	ร - - -	ด - - -	ล - - -
ฟซล -	ลซฟ -	ฟซล -	ลลล -	ลลล -	ลลล -	ฟฟฟ -	ฟฟฟ -
- - - ด้	- - - ร	- - - ด้	- - - ล	- - - ด้	- - - ซ	- - - ซ	- - - ร
- - ดร	- - รฟ	- - ฟซ	- - ซล	ด้ - ล -	- ด้ - -	ร้ - ด้ -	- ร้ - -
- ล - -	ลด - -	ดร - -	รฟ - -	- ซ - ด	- ด - -	- ล - ร	- ร - -
- - ล -	- ร้ - -	- - - ฟ้	- - - ร้	- - ด้ -	- ร้ - -	- - - ด้	- - - ล
- - - ล	- - - ด้	ล - ล -	- ร้ - ล	- - - ด้	- - - ด้	ซ - ซ -	- ล - ม
- - ลด้	- ด้ - ล	- ซ - ฟ	- ร - -	- - ดร	- - ฟซ	ล - ด้ -	ร้ - - -
- ซ - -	ล - ซ -	ฟ - ร -	ด - - -	- ล - -	ดร - -	- ซ - ล	- ด้ - -
- ล - -	- ล - -	- ล - -	- ล - -	ด้ - ด้ด้	ร้ด้ - -	ด้ล - -	- ฟ้ - -
- ร - ล	- ด - ล	- ร - ล	- ล - -	- ด - -	- - ลซ	- - ซฟ	- ฟ - -
ด้ - ลด้	- ร้ - ด้	- - ลด้	ร้ด้ - -	ล - ซล	- - - ฟ	- ซ - ล	- ด้ - -
- ซ - -	ล - ล -	ลซ - -	- - ลซ	- ฟ - -	- ร - ด	- ร - ม	- ด - -
ด้ - ลด้	- ร้ - ด้	- - ลด้	ร้ด้ - -	ล - ซ -	- ฟ - ด้	ลซ - -	ลด้ - ฟ
- ซ - -	ล - ล -	ลซ - -	- - ลซ	- ล - ซ	- ฟ - -	- - ฟซ	- - - ร

กลวิธีการบรรเลงระนาดทุ้ม

การวิเคราะห์กลวิธีการบรรเลงระนาดทุ้ม ผู้เรียบเรียบได้บันทึกเป็นโน้ตระนาดทุ้มแล้วทำจำแนกกลวิธีที่พบจากทางเดี่ยวดังนี้

ตีดูดพบการตีดูดเป็นจำนวนมาก อาทิ

ท่อน 1 เที่ยวแรกบรรทัดที่ 2 ห้องที่ 1-8 เสียงมือซ้าย

	ล - - -	ซ - - -	ฟ - - -	ร - - -	ด - - -	ร - - -	ฟ - - -	ซ - - -
2	- - ซฟ	- - ฟร	- - รด	- - ดล	- - ลซ	- - ดล	- - รด	- - ฟร

ท่อน 1 เที่ยวแรกบรรทัดที่ 4 ห้องที่ 1-8 เสียงมือซ้าย

	ด - - ล	- ซ - ฟ	- ม - ร	- ด - -	ฟ - - ร	- ด - -	ด - - ล	- ซ - -
4	- - ล -	ซ - ฟ -	ม - ร -	ด - - ล	- - ร -	ด - - ล	- - ล -	ซ - - ฟ

ตีดีด หมายถึง การตีมือเดียวเสียงเดียวมากกว่า 2 ครั้งอย่างรวดเร็ว หรือใช้สองมือตีร่วมกัน 3-4 เสียงอย่างรวดเร็วอาจเรียกว่า เสดาะ อาทิ

ท่อน 1 เที่ยวแรกบรรทัดที่ 1 ห้องที่ 2 (รร)

ท่อน ๑	- - - ร	- รร	- - - ฟ	- - รร	- ล - ด	- ล - -	ร - ฟ -	- ร - -
1	- - - ล	- ร - -	-ดร -	- ล - -	- - ซล	- - ซฟ	- ด - ร	- ร - ร

ท่อน 1 เที่ยวแรกบรรทัดที่ 10 ห้องที่ 1 (ร ร)

	- - ร -	- ร - -	ด - ด -	- - ด -	ด - - ล	- ซ - -	ร - - ด	- ล - -
10	- - - ร	- - - ด	- ด - ซ	- - - ล	- - ล -	ซ - - ฟ	- - ด -	ล - - ซ

ตีสะบัด หมายถึง การตีไล่เรียงสามเสียงขึ้นหรือ อาทิ

ท่อนที่ 1 เที่ยวแรก ห้องที่ 3

ท่อน ๑	- - - ร	- - รร	- - - ฟ	- - รร	- ล - ด	- ล - -	ร - ฟ -	- ร - -
1	- - - ล	- ร - -	-ดร -	- ล - -	- - ซล	- - ซฟ	- ด - ร	- ร - ร

ตีถ่าง การตีถ่างมือใดมือหนึ่งแล้วกลับมาเสียงเดิม อาทิ

ท่อน 1 เที่ยวแรกบรรทัดที่ 11ห้องที่ 1-3 ลักษณะถ่างมือขวา เริ่มตีด้วยมือซ้ายก่อน แล้วแยกมือขวาออกไปตีถ่างแล้วกลับมาลงจบคู่ 8 ก่อนจังหวะ ส่วนห้องที่ 5-7 ถ่างทั้งสองมือ ซ้ายซ้าย-

ขวาขวา แล้วกลับมาพร้อมลง คู่ 8 ลงก่อนจังหวะหรือล่วงหน้าจบห้องที่ 8

	- - ซด	- - ซดๅ	- - ชด	- ซ - -		- - ชดๅ	- - - -	ดล - -	- ฟ - -
11	- ซ - -	- ซ - -	- ซ - -	- ซ - -		ซด - -	ดซ - -	- - ซฟ	- ฟ - -

ท่อน 2 เที่ยวแรกบรรทัดที่ 19 ห้องที่ 1-4 ลักษณะ ขวา-ซ้าย-ซ้ายลักษณะเดี่ยวกับถ่าง

	- ดๅ - -	- ดๅ - -	- ดๅ - -	- ดๅ - -	ล - ซล	- - - ฟ	- ซ - ล	- ดๅ - -
19	- - ลๅด	- - ดร	- - รฟ	- - ฟซ	- ฟ - -	- ร - ด	- ร - ม	- ด - -

ตีกระทบ หมายถึง การทำให้เกิดเสียงด้วยมือทั้งสองข้างด้วยการลงเกือบจะพร้อมกัน อาทิ
ท่อน 1 เที่ยวแรกบรรทัดที่ 1 ห้องที่ 5 (ลดๅ)

ท่อน ๑	- - - ร	- - รร	- - - ฟ	- - รร	- ล - ดๅ	- ล - -	ร - ฟ -	- ร๎ - -
1	- - - ลๅ	- ร - -	-ดร -	- ลๅ - -	- - ซล	- - ซฟ	- ด - ร	- ร - ร

การตีล่วงหน้า

ท่อน 1 เที่ยวแรกบรรทัดที่ 9 ห้องที่ 8 (ลงก่อนจังหวะในห้องที่ 8 คู่ 4)

	- - ฟล	ฟ - - -	ฟร - -	- ล - -	- - ซล	- - ดๅร	- ม๎ - -	- ร๎ - -
9	ลๅร - -	- ร - -	- - ดลๅ	- ลๅ - ลๅ	- ฟ - -	ซล - -	ดๅ - - ร๎	- ล - -

ท่อน 2 เที่ยวแรกบรรทัดที่ 17 ล่วงหน้าห้องที่ 4 และ 8

	ดๅ - ลดๅ	- ดๅ - ล	- ซ - ฟ	- ร - -	- - ดร	- - ฟซ	ล - ดๅ -	ร๎ - -
17	- ซ - -	ล - ซ -	ฟ - ร -	ดลๅ - -	- ลๅ - -	ดร - -	- ซ - ล	- ดๅ - -

ตีแตะ หมายถึง เป็นการตีสองมือ ซ้าย-ขวา-ขวา หรือ ขวา-ซ้าย-ซ้าย อาจไล่เรียงกันได้
ท่อน 1 เที่ยวแรกบรรทัดที่ 7ห้องที่ 2 (รร), 4 (รร) ลักษณะ ขวา-ซ้าย-ซ้าย
ส่วนห้องที่ 6-8 เป็น แตะลักษณะ ขวา-ขวา-ซ้าย-ซ้าย หรือ เซ

	- - ลๅ -	- ฟ - -	- - ด -	- ฟ - -	- - ซ -	ลซ - -	ซฟ - -	ฟม - -
7	- - - ลๅ	- - รร	- - - ด	- - รร	- - - ซ	- - ดฟ	- - ฑม	- - ลๅร

ตีโขก หมายถึง การตีให้น้ำหนักเสียงจากมือขวาดังกว่าซ้ายเป็นพิเศษ โดยมักทำให้เกิดเสียงบริเวณช่วงต้นของสำนวนในที่นี้มักปรากฏที่เสียง โดสูงมือขวา สัมพันธ์กับการแตะและถ่าง โดยมือขวายืนเสียง

ท่อน 1 เที่ยวแรกบรรทัดที่ 2 ห้องที่ 1 - 8 โน้ตมือขวา

	ล - - -	ซ - - -	ฟ - - -	ร - - -	ด - - -	ร - - -	ฟ - - -	ซ - - -
2	- - ซฟ	- - ฟร	- - รด	- - ดล	- - ลซ	- - ดล	- - รด	- - ฟร

ท่อน 1 เที่ยวแรกบรรทัดที่ 19 ห้องที่ 1 - 4 เสียงโดสูง

	- ด - -	- ด - -	- ด - -	- ด - -	ล - ซล	- - - ฟ	- ซ - ล	- ด - -
19	- - ลด	- - ดร	- - รฟ	- - ฟซ	- ฟ - -	- ร - ด	- ร - ม	- ด - -

ตีไขว้ หมายถึง การตีมือซ้ายข้ามมือขวา ในลักษณะของการไขว้มือไปตีเสียงที่สูงกว่ามือขวา

ท่อน 2 เที่ยวแรกบรรทัดที่ 18 ห้องที่ 2-4 ลักษณะมือซ้ายข้ามขวา

	- - ด -	ด - ด -	ด - ด -	ด - ด -	- - ด -	รด - -	ลซ - -	- ฟ - -
18	- ล - ฟ	- ฟ - ฟ	- ฟ - ซ	- ฟ - ล	- - - ด	- - ลซ	- - ฟร	- ด - -

โดยสังเขปพบกลวิธีการบรรเลงเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงโบว์รักสีดำสามชั้น มีกลวิธีการบรรเลงเฉพาะระนาดทุ้ม แสดงถึงระดับทักษะของผู้บรรเลงและทางาของผู้เรียบเรียง โดยพบกลวิธีที่ใช้คือ ตีดูด ตีดีด ตีสะบัด ตีถ่าง ตีกระทบ ตีแตะ การตีล่วงหน้า ตีแตะ ตีโขก และตีไขว้โดยแต่ละกลวิธีมีการเชื่อมอย่างต่อเนื่องและผู้เป็นกลอนลักษณะต่างๆ โดยมีทางฆ้องและเสียงตกเป็นทิศทางในการผูกกลอนที่อุดมด้วยกลวิธีการบรรเลงเฉพาะของระนาดทุ้ม นอกจากนี้ยังพบกลอนที่แสดงถึงสำเนียงอีสานจากทางเดี่ยวเนื่องจากเป็นการประดิษฐ์ทางเดี่ยวในลีลาหรือสำเนียงอีสาน ดังนั้นผู้เรียบเรียงจึงพยายามใส่สำเนียงอีสาน นอกจากบันไดเสียงแล้วยังมีลีลาบางช่วง อาทิ

ท่อน 1 เที่ยวแรกบรรทัดที่ 10-11 เป็นประโยคที่อยู่ในกลุ่มเสียง

	- - รั -	- รั - -	ดั - ดั -	- - ดั -	ดั - - ล	- ซ - -	รั - - ดั	- ล - -
10	- - - รั	- - - ดั	- ดั - ซ	- - - ล	- - ล -	ซ - - ฟ	- - ดั -	ล - - ซ
	- - ซด	- - ซดั	- - ซด	- ซ - -	- - ซดั	- - - -	ดัล - -	- ฟ - -
11	- ซ - -	- ซ - -	- ซ - -	- ซ - -	ซด - -	ดซ - -	- - ซฟ	- ฟ - -

ความรู้จากการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวดนตรีไทยสำเนียงอีสาน

หลังการประกวด ข้าพเจ้าได้ทบทวนการสร้างสรรค์ผลงานดนตรีไทย โดยเฉพาะการประกวดบรรเลงเดี่ยวที่มีอยู่หลายหลากเวทีหลายระดับ วันนี้บทเพลงเดี่ยวต่างๆ ของดนตรีไทยได้ถูกถ่ายทอดใหม่ ถูกบรรเลงซ้ำบนเวทีประกวดและถูกรังสรรค์ทางบรรเลงใหม่อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นเพลงเดี่ยวเบื้องต้นจนถึงเพลงเดี่ยวขั้นสูง ถูกนักดนตรีปัจจุบันรังสรรค์ให้บรรเลงทุกเครื่อง ระหว่างเสวนาในหมู่อาจารย์ดนตรีได้กล่าวตรงกันว่าต่อไปนักศึกษาที่เข้ามาเรียนระดับมหาวิทยาลัย อาจารย์อย่างเราจะต่อเดี่ยวอะไรให้หากนักศึกษานั้นได้เดี่ยวจนหมดแล้ว เมื่อมีโครงการสร้างสรรค์นี้จึงเป็นงานทดลองของข้าพเจ้าในการสร้างสรรค์ทางเดี่ยวใหม่ ดังนั้นการเรียบเรียงทางเดี่ยวที่มีสำเนียงอีสานในครั้งนี้จึงเป็นการเปิดแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานดนตรีไทยออกไปหรือต่อยอดผลงานดนตรีไทยนั่นเอง

ทางเดี่ยวสำนวนอีสาน การคิดสำนวนอีสานให้อยู่ในทางเดี่ยวนั้นข้าพเจ้าคำนึงต้นแบบอย่างเพลงเดี่ยวลาวแพน ที่นำทำนองเพลงสำเนียงลาวมาเชื่อมต่อกัน โดยยึดบันไดเสียง 5 เสียงและลีลาทำนอง ลีลาจังหวะ อันเป็นเอกลักษณ์มานำเสนอ จึงเป็นประเด็นที่ต้องคำนึงถึงเพื่อตอบโจทย์สำเนียงอีสาน ผู้เรียบเรียงจึงได้ยึดแนวคิดหรือตามภูมิปัญญาของครูอาจารย์แต่โบราณในการประดิษฐ์ทางเดี่ยวและนำทำนองอีสานซึ่งเป็นทำนองเดิมมาต่อในช่วงท้ายของทำนองหลัก จากการประกวดผู้เรียบเรียงยังพบว่ามีการสร้างสรรค์อีกลักษณะหนึ่งคือ มีโครงสร้างคล้ายคลึงกับเพลงลาวแพน กล่าวคือ นำเพลงสองชั้นพื้นบ้านอีสานมาเรียบเรียงต่อกันแล้วบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีไทย โดยมีลีลาอย่างดนตรีอีสานในรอบแรกและดนตรีไทยไทยในรอบหลังหรือสลับกันหรือเรียบเรียงขึ้นใหม่ ซึ่งก็ให้ความไพเราะมากอีกแบบหนึ่งโดยส่วนต้นเพลงและท้ายเพลง นิยมนำเอาทำนองส่วน โอ่.. ลำเต้ย ลำลา มาประกอบกับทำนองที่คัดเลือกอาทิผลงานของปัณณวิชญ์ โฆษิตเจริญรัตน์ (2559,น 24)นิสิตชั้นปีที่ 3 วิทยาลัยดุริยางคศิลป์มหาวิทยาลัยมหาสารคามได้นำเพลงจำปาศรีมาเรียงเรียงใหม่ต่อด้วยหางเพลงแห่ ตัวอย่าง

ผลงานสร้างสรรค์ในการเดี่ยวเครื่องดนตรีของผู้ช่วยศาสตราจารย์พิภัช สอนใย (2559, น. C-29-36) ที่นำแนวคิดการบรรเลงเดี่ยวพิณลายลำเพลินมาเป็นกรอบโครงสร้าง จากนั้นเรียบเรียงเป็นทางเดี่ยวจะเข้ลำเพลินพร้อมกับประดิษฐ์กลวิธีการเดี่ยวจะเข้ให้สื่อสำเนียงอีสาน อาทิ การปรับบันไดเสียงและกลวิธีการดีดแบบ “กระทบรูด” เป็นต้น ซึ่งก็มีแนวคิดในทางเดียวกับ ยสพรรณ พันธะศรี (2559, น. C52-59) ที่นำเสนองานสร้างสรรค์ชื่อ ผสานศิลป์ถิ่นไทยอีสาน โดยมีทรงเป็นเพลงไทยเดิมแต่ได้เรียบเรียงทำนองจากเพลงพื้นบ้านอีสานตามกลุ่มชนต่าง ๆ 4 กลุ่ม ใช้เครื่องดนตรีที่เป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์แสดงความโดดเด่น

บทสรุป

การเรียบเรียงทางเดี่ยวเครื่องดนตรีสำเนียงอีสานในเพลงเดี่ยวระนาดทุ้มเพลงโบว์รักสีดำสามชั้น เป็นเพียงตัวอย่าง เป็นทางเลือกในการประดิษฐ์และเรียบเรียงบทเพลงจรรโลงการดนตรีไทยแนวทางหนึ่ง ผู้เขียนค้นพบและขอนำเสนอแนวคิดในการสร้างสรรค์การเดี่ยวเครื่องดนตรีไทยจากการประกวด 4 รูปแบบ กล่าวคือ 1) นำทำนองเดิมมาบรรเลงเชื่อมต่อ เช่น เดี่ยวกับเพลงลาวแพน เพลงพัดชาจำปาศรี เพลงริมฝั่งโขง เป็นต้น 2) เรียบเรียงใหม่จากเค้าโครงเดิม อาทิ เพลงเชิ้งแหย่ไข่มดแดง ทางเดี่ยวจะเข้ลำเพลิน ผสานศิลป์ถิ่นไทยอีสาน เป็นต้น 3) แบบขยายทำนองแล้วเรียบเรียงใหม่ อาทิ เพลงโบว์รักสีดำสามชั้น 4) การด้น เป็นการบรรเลงเคล้าการร้องหรือบรรเลง โดยใช้เครื่องดนตรีไทยบรรเลงเคล้าเช่นเดียวกับ แอ่วเคล้าซอ เป็นต้น ผู้บรรเลงจะต้องใช้ทักษะ ปฏิภาณในทางดนตรีเพื่อประคองตนเองและผู้ขับร้องให้สำเร็จได้ด้วยกันอย่างสมบูรณ์

เอกสารอ้างอิง

ปราโมทย์ ด่านประดิษฐ์. (2559). การสร้างสรรค์ดนตรีไทย: ลีลาศิลป์อีสาน. ใน หนังสือที่ระลึก *การเดี่ยวดนตรีไทยสร้างสรรค์จากเพลงพื้นบ้านอีสาน ครั้งที่ 1 ชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รอบชิงชนะเลิศ*(น. 29-30). มหาสารคาม: วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ปัณณวิชญ์ โฆษิตเจริญรัตน์. (2559). เดี่ยวจะเข้เพลงพัดชาจำปาศรี. ใน หนังสือที่ระลึก *การเดี่ยวดนตรีไทยสร้างสรรค์จากเพลงพื้นบ้านอีสาน ครั้งที่ 1 ชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รอบชิงชนะเลิศ วันอาทิตย์ที่ 25 กันยายน 2559 ณ ห้องประชุมวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.* (น. 24). มหาสารคาม: วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ภิพัช สอนใย. (2559). จะเข้ลำเพลิน: งานประพันธ์เพลงเดี่ยวสำหรับจะเข้จากเพลงพื้นบ้านอีสาน. ใน *รายงานรวมบทความวิจัยและงานสร้างสรรค์ สืบเนื่องจากการประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยและสร้างสรรค์ระดับชาติและนานาชาติ ศิลปากรวิจัยและสร้างสรรค์ครั้งที่ 9: บูรณาการศาสตร์และศิลป์* (น. C-29-36).สืบค้น 20 ตุลาคม 2559. จาก http://www.surf.su.ac.th/files/proceedings%20surc9.pdf

มาตรฐานและคุณภาพอุดมศึกษา, สำนัก. (2544). *เกณฑ์มาตรฐานดนตรีไทยและเกณฑ์การประเมิน.*กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

ร่วมอนุรักษ์ศึกษาและจรรโลงสืบสาน-มูลมังอีสาน-ตำนานพื้นถิ่น-ดินแดนที่ราบสูง.(2559). *ร่วมอนุรักษ์ศึกษาและจรรโลงสืบสาน-มูลมังอีสาน-ตำนานพื้นถิ่น-ดินแดนที่ราบสูง.*สืบค้น 30 กันยายน 2559, จาก https://www.facebook.com/ร่วมอนุรักษ์ศึกษาและจรรโลงสืบสาน-มูลมังอีสาน-ตำนานพื้นถิ่น-ดินแดนที่ราบสูง

ยสพรรณ พันธะศรี. (2559). ผสานศิลป์ถิ่นไทยอีสาน: งานสร้างสรรค์บทเพลงจากเพลงพื้นบ้านอีสาน. ใน *รายงานรวมบทความวิจัยและงานสร้างสรรค์ สืบเนื่องจากการประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยและสร้างสรรค์*

ระดับชาติและนานาชาติ ศิลปากรวิจัยและสร้างสรรค์ ครั้งที่ 9: บูรณาการศาสตร์และศิลป์ (น. C-52-59).สืบค้น 20 ตุลาคม 2559. จาก http://www.surf.su.ac.th/files/proceedings%20surc9.pdf

วรพล ธานีรัตน์. (2559). เดี่ยวระนาดทุ้มเพลงโบว์รักสีดำ. ใน หนังสือที่ระลึก *การเดี่ยวดนตรีไทยสร้างสรรค์จากเพลงพื้นบ้านอีสาน ครั้งที่ 1 ชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีรอบชิงชนะเลิศ วันอาทิตย์ที่ 25 กันยายน 2559 ณ ห้องประชุมวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.* (น. 27). มหาสารคาม: วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

NGA PRANAI MUSIC. (2016). *ศิริพร อำไพพงษ์ ชุด โบว์รักสีดำ.* Bangkok:PGM. Record Co., Ltd, Retrieved September 30, 2016, from https://www.youtube.com/watch?v=J3LiJVPVM0

Thai Translated References

Danpradit, Pramote. (2016). Thai musical creations: *Sin E San* Style. In Commemorative book:

The creation of solo Thai musical from folk songs, Final round The Royal TrophyHRH Princess MahaChakriSirindhorn's 1St. (p. 29-30).MahaSarakham: College of Music, Mahasarakham University.

Khositcharoenrat, Pannawit. (2016).,*Chakhe* Solo *Patchajamparsri.* In Commemorative book *The creation of solo Thai musical from folk songs 1St, The Royal Trophy HRH Princess MahaChakriSirindhorn's, Final round.* (p. 24) MahaSarakham: College of Music, Mahasarakham University.

Sornyai, Phiphat. (2016). CHAKHE LAMPHLOEN: The Composition of Chakhe Solo from Isan Music. *In The 9th Silpakorn University International Conference on Academic Research and Creative Arts: Integration of Art and Science.* (p. C-29-36).Retrieved from: http://www.surf.su.ac.th/files/proceedings%20surc9.pdf

Higher Education Standards and Quality, Bureau. (2001). *Standard criteria Thai musical and assessment criteria.* Bangkok: Pabpim.

Conservation co and inherit, northeast,Legend of plateau. (2016). *Conservation co and inherit, northeast, Legend of plateau.* Retrieved from:https://www.facebook.com/ร่วมอนุรักษ์ศึกษาและจรรโลงสืบสาน-มูลมังอีสาน-ตำนานพื้นถิ่น-ดินแดนที่ราบสูง

Pantasri, Yotsapan. (2016). PHASANSIL THIN THAI I-SAN:The creative Music *In The 9th Silpakorn University International Conference on Academic Research and Creative Arts: Integration of Art and Science.* (p. C-52-59).Retrieved from: http://www.surf.su.ac.th/files/proceedings%20surc9.pdf

Tanerad, Varapon. (2016). *Ranaad-thum*Solo*Boraksidam* song.In Commemorative book *The creation of solo Thai musical from folk songs 1St, The Royal Trophy HRH Princess MahaChakriSirindhorn's, Final round.* (p. 27).MahaSarakham: College of Music, Mahasarakham University.

NGA PRANAI MUSIC. (2016). *ศิริพรอำไพพงษ์ชุดโบว์รักสีดำ.* Bangkok:PGM. Record Co., Ltd, Retrieved September 30, 2016, from https://www.youtube.com/watch?v=J3Li-JVPVM0